

Aan: Gebruikersraad NORA
Van: Cor Franke (projectleider doorontwikkeling NORA)
Datum: 16 augustus 2013
Onderwerp: Kennismodel NORA (versie 16 augustus 2013)
Kopie aan: Schrijfteam katern verbinden, werkgroep katern beveiliging

1. Begripsdefinities

In deze notitie komen de begrippen metamodel, kennismodel en Archimate met enige regelmaat voor. Om spraakverwarring te voorkomen geef ik vooraf uitleg van deze begrippen:

- ArchiMate is zowel een standaard taal voor het beschrijven van architectuur in de vorm van principes en modellen als een metamodel voor het vastleggen van architectuurconcepten;
- een kennismodel is feitelijk breder, want kennis kan zich ook manifesteren buiten het voornoemde metamodel.

Het nuanceverschil tussen metamodel en kennismodel geeft dus de ruimte om in het kennismodel aanvullingen en detailleringen op het (ArchiMate) metamodel te definiëren. De kern van het kennismodel is en blijft een op ArchiMate gebaseerd metamodel.

2. Inleiding

Het schrijfteam van het katern verbinden heeft in de periode februari - mei 2013 een tiental workshops georganiseerd om inzicht te krijgen in de eisen die in het katern verbinden concrete invulling moeten krijgen. Het team heeft in de afgelopen weken de uitkomsten van deze workshops nader geanalyseerd. Dat heeft tot twee soorten beelden geleid:

- beelden van de gewenste inhoud van het katern (in termen van principes, afgeleide principes, afspraken, modellen, standaards en voorzieningen);
- beelden van het kennismodel dat nodig is om deze inhoud te kunnen vastleggen.

Parallel aan de ontwikkeling van deze beelden hebben NORA-beheer en de werkgroep die het katern beveiliging opstelt afstemming gepleegd over de wensen die de werkgroep heeft ten aanzien van het kennismodel. Daarnaast heeft NORA-beheer in de Gebruikersraad van 18 juni 2013 een aantal voorstellen geagendeerd voor aanpassing van het kennismodel. Tenslotte hebben NORA-beheer en een aantal NORA-dochters (in de periferie van de gebruikersdag van ArchiXL) overleg gepleegd over (mogelijke aanpassingen in) het kennismodel.

Dit geheel overziend stel ik vast dat we op verschillende plaatsen het gesprek over (aanpassing van) het kennismodel en het onderliggende metamodel voeren, wat het risico met zich meebrengt dat die gesprekken niet steeds dezelfde uitkomst hebben. In deze notitie doe ik een voorstel om dat risico weg te nemen.

Dat voorstel is gebaseerd op gesprekken die ik heb gevoerd met zowel het schrijfteam verbinden als met NORA-beheer. Het concept van de notitie is in de Gebruikersraad van 18 juni 2013 aan de leden van de Gebruikersraad ter beschikking gesteld. De leden van de Gebruikersraad hebben schriftelijk reacties gegeven op het concept. Deze reacties zijn in het concept verwerkt.

3. Situatieschets

Het kennismodel van de NORA is bedoeld om de afspraken die we maken over de inrichting van de informatiehuishouding binnen de publieke sector eenduidig vast te leggen. Op die manier hebben alle gebruikers van NORA een helder en consistent beeld van de eisen waaraan zij moeten voldoen.

NORA kent een aantal zogenoemde dochters. Dit zijn sectorale referentiearchitecturen (zoals die voor gemeenten, provincies, onderwijs, politie, woningcorporaties, etc.). De Architectuur Board heeft uitgesproken dat waar het gaat om de relatie tussen NORA en haar dochters het principe van overerving leidend is. Dat betekent dat dochters de inhoud van de NORA als uitgangspunt nemen en deze alleen uitbreiden en detailleren. Sectorale uitwerkingen (die per definitie niet gemeenschappelijk zijn) vinden hun plaats in het sectorale deel van de NORA-dochters. Deze werkwijze leidt ertoe dat NORA en haar dochters één samenhangend geheel vormen.

Om een dergelijke relatie tussen NORA en haar dochters mogelijk te maken is het noodzakelijk dat beiden een gemeenschappelijk kennismodel hanteren, waarbij het mogelijk is dat het kennismodel van een dochter uitgebreider of gedetailleerder is dan dat van de NORA. Het gemeenschappelijke deel van het kennismodel mag echter geen verschillen vertonen.

NORA en haar dochters gebruiken dus een gemeenschappelijk kennismodel. Dat kennismodel is gebaseerd op het kennismodel dat in Archimate besloten ligt.

4. Gewenste (principiële) keuzes

Om te voorkomen dat het eerder genoemde risico rond het kennismodel (divergentie tussen het kennismodel van NORA en de modellen van de dochters) optreedt stel ik om te beginnen voor een aantal structurele keuzes te maken. Dat zijn:

- a. NORA en haar dochters gebruiken een gemeenschappelijk kennismodel. Dat kennismodel is gebaseerd op het kennismodel dat in Archimate besloten ligt;
- b. de vaststelling van dat gemeenschappelijke kennismodel en de begrippen die daar onderdeel van uitmaken gebeurt in gezamenlijkheid tussen NORA-beheer, de beheerders van de dochters van NORA en de schrijfteams voor de doorontwikkeling van NORA;
- c. de vastlegging van de architectonische afspraken vindt in allerlei vormen plaats (principes, afgeleide principes, afspraken, modellen, standaards en voorzieningen).

Hierbij is wel een belangrijke nuancering aan de orde. Het gebruik van hetzelfde kennismodel leidt ertoe dat architecten dezelfde taal spreken. Het afstemmen van de principes, concepten, ontwerpen, etc. tussen NORA en haar dochters vergt echter meer dan alleen het spreken van dezelfde taal, daarvoor is ook een inhoudelijk gesprek nodig.

5. Consequenties van deze keuzes voor het beheer en gebruik van Archimate

De hier voorgestelde keuze voor Archimate heeft een paar belangrijke consequenties:

- Archimate en het daarin besloten kennismodel zijn het standaard hulpmiddel voor het vastleggen van architectuur. Deze keuze wordt als volgt geformaliseerd:
  - de Architectuur Board bekrachtigt deze keuze door hiertoe een formeel besluit te nemen;
  - Archimate opnemen op de Pas-toe-of-leg-uit lijst van het College Standaardisatie.
- het is wenselijk vanuit NORA en haar dochters invloed uit te kunnen oefenen op de (door)ontwikkeling van Archimate en daar mogelijk zelfs in te participeren. Novay speelt een zeer belangrijke rol bij de (door)ontwikkeling van Archimate. Daarom zou structureel overleg tussen (vertegenwoordigers van) de Gebruikersraad en Novay zeer nuttig zijn;
- ArchiXL is de leverancier van de NORA-wiki (die weer op Archimate is gebaseerd). Deze partij is daarmee de uitvoerder van de wensen van de Gebruikersraad ten aanzien van de wiki.

6. Volgende stappen

Er is een gestructureerd proces nodig om de hiervoor beschreven keuzes te implementeren. In dat proces moeten de verschillende voorliggende wensen tot aanpassing van het kennismodel aan de orde komen. Bij de wensen voor aanpassingen zijn in ieder geval aan de orde:

- de voorstellen voor aanpassing van het kennismodel vanuit NORA-beheer (daarbij gaat het niet alleen om de vorm van de producten maar ook om de "scope" van de beschrijvingen);
- de (eventuele) afwijkingen in het gebruik van Archimate door alle betrokken partijen;
- de suggesties die het schrijftteam verbinden heeft voor optimalisatie van het kennismodel (er is een concept notitie met suggesties beschikbaar);
- de wensen van de werkgroep beveiliging ten aanzien van het kennismodel;
- de (eventuele) signaleringen vanuit Archimate (storende afwijkingen).

De eerste stap in dit proces is een gesprek over deze voorstellen, suggesties en signaleringen. Dat gesprek moet een open karakter hebben en recht doen aan het belang dat betrokkenen hebben. Het is mogelijk noodzakelijk om een onafhankelijk gespreksleider aan te trekken zodat alle betrokkenen zich kunnen concentreren op de inhoud. Verder lijkt het nuttig om ArchiXL aan dit gesprek te laten deelnemen. Tenslotte is het van belang dit gesprek op zo kort mogelijk termijn te voeren.

Waar het gaat om de onafhankelijke gespreksleider stel ik voor Mark Lankhorst (Novay) te vragen deze rol te vervullen. Dat vindt zijn basis in het feit dat Marc zeer nauw betrokken is bij de (door) ontwikkeling van Archimate.

Om het gesprek effectief te kunnen voeren is het van belang om voor de eerste bijeenkomst vast te stellen of het gemeenschappelijke kennismodel, zoals dat nu in de NORA-wiki is opgenomen, een breed draagvlak heeft. Als dat het geval is behoeven alleen de specifieke aanpassingen en uitbreidingen die de dochters nodig hebben aandacht (en kan het overleg zich daartoe beperken). Uit de bespreking in de Gebruikersraad op 18 juni 2013 heb ik het beeld overgehouden dat er bij de NORA-dochters geen principiële bezwaren tegen het gemeenschappelijke kennismodel zijn. Ik stel voor dit in de Gebruikersraad van 24 september 2013 nogmaals te toetsen.

NORA-beheer suggereert om vooraf aan te kondigen (op LinkedIn, maar liefst ook in een nieuwsbericht op bijvoorbeeld e-Overheid.nl) dat we voornemens zijn Archimate te gaan gebruiken voor Nederlandse overheidsarchitectuur. De reacties die zo'n aankondiging oplevert kunnen dan in het gesprek aan de orde komen. Dit lijkt me een uitstekend idee. Verder suggereert NORA-beheer over het onderwerp kennismodellen contact te leggen met de NAF-werkgroep op dit punt. Ik stel voor NORA-beheer opdracht te geven dit te verzorgen.

Een onderwerp dat verder in het gesprek aan de orde moet komen is de participatie vanuit NORA-dochters die niet in de Gebruikersraad participeren en andere partijen die het gedachtengoed van NORA moeten toepassen.

Om het gesprek tot een succes te maken is het van belang dat de deelnemers aan het gesprek voldoende voorbereidingstijd hebben (ondermeer om hen in staat te stellen overleg met hun eigen achterban te voeren). Het gesprek zou daarom niet eerder dan in de loop van september moeten plaatsvinden.

De volgende fase behelst het stapsgewijs aanpassen van de wiki. Dit is een complex vraagstuk. In dat kader doet NORA-beheer de suggestie om een agenda op te stellen voor doorontwikkeling, waarbij de concrete doelen in de tijd worden uitgezet. Zo kan het kennismodel alvast ingezet worden waar het nodig is zonder te wachten tot het geheel is afgerond. Dit vind ik een uitstekend voorstel.

De aansturing van het proces van stapsgewijze aanpassing van de wiki zou dan een taak moeten zijn voor een werkgroep waarin NORA-beheer, de belanghebbende NORA-dochters en de schrijfteams zijn vertegenwoordigd. ArchiXL participeert in die werkgroep in de rol van leverancier van de wiki. De werkgroep stemt zo nodig inhoudelijk af met Novay (Lankhorst). Een lid van de Gebruikersraad NORA fungeert als voorzitter van de werkgroep, de voorzitter is binnen de Gebruikersraad dan tevens portefeuillehouder kennismodel. De (operationele) aansturing van ArchiXL is een taak voor NORA-beheer.

De verschillende voorstellen voor aanpassing die de werkgroep formuleert behoeven vaststelling in de Gebruikersraad.

7. Relatie met ArchiXL

ArchiXL heeft mij naar aanleiding van de bespreking over dit onderwerp in de Gebruikersraad van 18 juni 2013 separaat de volgende suggesties gedaan:

- ArchiXL is bereid om zijn expertise omtrent en kennis van de kennismodellen van de NORA-familie in te zetten in dit traject;
- ArchiXL onderschrijft het voorstel het gesprek over het kennismodel op één plaats te voeren (in plaats van hierover steeds separaat met NORA en haar dochters te spreken);

- in 2012 heeft ArchiXL een aantal workshops over kennismodellen georganiseerd voor de gebruikers van de NORA georganiseerd. Die workshops waren vooral gericht op de principes (omdat daar de "meest eenvoudige" overeenkomsten te vinden zijn).

In de workshops kwam daarnaast een aantal onderwerpen aan de orde waarover in de nabije toekomst verdere afstemming wenselijk zou zijn (standaarden, bouwstenen, (keten)processen en services). Het voorstel van ArchiXL is om deze zaken in ieder geval te agenderen voor de te organiseren eerste bijeenkomst (NORA-beheer geeft in dit kader aan dat een overzicht van deze onderwerpen inmiddels beschikbaar is in de NORA-wiki).

- verder zou ArchiXL graag de formele opdracht vanuit de Gebruikersraad krijgen om de consistentie tussen de kennismodellen te bewaken. Dat zou betekenen dat ArchiXL in voorkomende gevallen NORA en de NORA-dochters op dit aspect adviseert.

De eerste twee suggesties behoeven geen reactie, die sluiten namelijk aan op de voorstellen zoals die hiervoor zijn beschreven.

Waar het gaat om het derde punt stel ik voor de door Archimate bedoelde onderwerpen in de voorbereiding van de eerste bijeenkomst te betrekken.

De suggestie om ArchiXL verantwoordelijk te maken voor het bewaken van de consistentie tussen de kennismodellen staat op gespannen voet met het eerdere voorstel in de Gebruikersraad een portefeuillehouder kennismodellen aan te stellen. Daarom stel ik voor dat ArchiXL inconsistenties in de kennismodellen bij deze portefeuillehouder meldt. Die kan dan de Gebruikersraad voorstellen voorleggen voor oplossing ervan. NORA-beheer zorgt voor implementatie van de uitspraken van de Gebruikersraad en fungeert in voorkomende gevallen als opdrachtgever voor ArchiXL.

8. Gevraagde besluiten

- **kennis nemen van de situatieschets;**
- **onderschrijven van de voorgestelde principiële keuzes;**
- **uitspraak doen over de consequenties van deze keuzes;**
- **accorderen van de voorgestelde vervolgstappen;**
- **onderschrijven van de reacties op de suggesties van ArchiXL;**
- **opdracht geven aan de projectleider doorontwikkeling NORA en NORA-beheer om de verschillende acties uit te voeren.**